Oceňování při spojování podniků a přeměnách obchodních korporací v českém účetnictví – příklady z praxe[#]

*Hana Vomáčková**

Podstata oceňování podniku a jeho jmění (tj. majetku a závazků včetně dluhů) při operacích s podniky

Podstata ocenění a tím i případná povinnost přecenění jmění by měla vyplývat z věcné podstaty procesu spojování nebo rozdělování podniku – závodu (právně věci hromadné). U operací s podniky je důležitá skutečnost, že jde o operace s určitými relativně samostatnými ekonomickými celky¹, které jsou k podnikatelské činnosti vybaveny souborem konkrétních položek majetku a jeho zdrojů, jak vlastních, tak zejména cizích. Pro účetnictví a finanční řízení je nutné ocenění podniku-závodu jako celku i ocenění složek majetku a jeho zdrojů. Pro ocenění je důležité určení momentu uznání existence jednotlivých složek majetku a závazků vč. dluhů. Obecně důležitou podmínkou uznání podniku-závodu i jeho jednotlivých položek majetku a závazků vč. dluhů je jeho nabytí, pořízení, koupě nezávislou osobou – nabyvatelem za ekvivalentní hodnotu. Otázkou může být, jak je definována nezávislost zúčastněných stran, tj. strany nabývající – a strany pozbývající. Stačí jen formálně právní nezávislost nebo musíme vycházet z relativní věcné, ekonomické, vlastnické nezávislosti? (Vomáčková, 2014).

Je-li například fúze ve svém věcném základu spojením podniků (dle nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. závodů) do nástupnické společnosti v podstatě koupí, akvizicí mezi nezávislými společnostmi a jejich společníky, tak je zapotřebí uvažovat o ocenění „kupovaného podniku – závodu“, jeho jmění na reálnou hodnotu, která je uskutečněním akvizice potvrzena.

V případech, kdy se operace s podniky, zejména ve formě přeměny nebo vkladu závodu realizují mezi významně propojenými osobami nebo pokud se

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného projektu Fakulty financí a účetnictví VŠE v Praze, který je realizován v rámci institucionální podpory IP 100040.

^{*} Prof. Ing. Hana Vomáčková, CSc. – profesorka; Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <vomackov@vse.cz>.

¹ Viz právní definice podniku – podle nového občanského zákoníku závodu jako věci hromadné, jako organizovanému souboru jmění (majetku a dluhů), které slouží k podnikateli k podnikatelské činnosti.

při operaci s podniky vůbec nemění vlastnická struktura zúčastněných ekonomických jednotek, nejsou tyto operace ve své podstatě akvizicí, ale pouze reorganizací. V takovém případě by k přecenění nemělo docházet, protože reálná hodnota není potvrzena nezávislou a realizovanou koupí. Tento obecný, logický princip je respektován v IFRS (metoda koupě, resp. metoda aktivizace), nikoli v českých obecně právních normách, a mnohdy ani v platných účetních předpisech.

Důsledkem jsou při vkladech závodu a při přeměnách obchodních korporací často nadhodnocená aktiva i vlastní kapitál u příjemce závodu na vklad a v zahajovacích rozvahách nástupnických obchodních korporací.

Podíváme-li se na oceňování jmění při operacích s podniky z pohledu účetnictví a jeho všeobecně uznávaných principů, působí v účetnictví převažující oceňovací koncept – ocenění na bázi skutečné pořizovací ceny. Ten při rychlých změnách cen a změnách v kupní síle peněz a dlouhodobém používání některých složek majetku i závazků v procesu hospodaření, omezuje vypovídací schopnost účetních informací a vyvolává obecnou snahu o přecenění majetku i závazků na aktuální, reálnou hodnotu, a to i mimo reálný proces prodeje a koupě mezi nezávislými stranami. Tento názor je stále aktuální při oceňování dlouhodobých hmotných i nehmotných aktiv. Naproti tomu koncept nepřeceňování dlouhodobých aktiv a často i závazků na reálnou hodnotu existuje nejen v systému českého účetnictví, ale i v systému IFRS (Dvořáková, 2013; Kovanicová, 2005).

Při operacích s podniky (závody) obecně (Mařík, 2007; Krabec, 2009) i ve formě přeměn obchodních korporací je otázka přeceňování jmění, tj. aktiv a dluhů většinou zanikající účetní jednotky aktuální i problematická. V praxi se stává, že dochází k přeceňování i bez objektivních podmínek a důsledkem přecenění může být i manipulace s finančními informacemi. Při oceňování jednotlivých položek aktiv a dluhů v případech, kdy operace s podniky nejsou reálnými akvizicemi, hraje roli i dosud uznávaný a v účetních normách aplikovaný koncept ocenění dlouhodobých aktiv a dlouhodobých závazků vč. dluhů, tj. **nepřeceňování, pokud nedochází k prodeji a koupě**. Viz ustanovení k oceňování v českém zákonu o účetnictví a koncepty oceňování jednotlivých aktiv a závazků v systému IFRS (Dvořáková, 2013).

Rozpornost oceňování resp. přeceňování při některých operacích s podniky – závody můžeme dokumentovat na případech z praxe v ČR. Typické případy jsou u operací nepeněžitých vkladů v podobě závodu nebo jeho části, dále při přeměnách, zejména při fúzích společností ovládaných stoprocentně stejnou osobou a snad ještě více o přeměny rozdělování obchodní korporace odštěpením se vznikem nových obchodních korporací. Tyto problémy se vyskytují jak u vnitrostátních operací s podniky, tak i např. při přeshraničních fúzích.

Problém lze shrnout: Který oceňovací princip při účetním řešení operací s podniky má být preferován? Dosavadní upřednostnění principu opatrnosti, prokazatelnosti reálnosti hodnoty potvrzené koupí mezi nezávislými stranami s realizovanou úhradou v ekvivalenční výši kupovaného, přijímaného na vklad, přebíraného závodu od prodávající, vkládající společnosti nebo od obchodní korporace zúčastněné na přeměně.

Nebo máme opustit uvedený „konzervativní přístup“ a připustit, že ocenění jmění znalcem je dostatečně objektivní, a to i pro operace reorganizací jmění obchodních závodů mezi obchodními korporacemi vzájemně vlastnicky propojenými a připouštět vyšší míru rizika, že ve finančním účetnictví bude po určité delší dobu působit nadhodnocení majetku a jeho zdrojů, které se následně buď prokáže jako nereálné nebo naopak bude následným hospodařením „nabyvatele“ potvrzeno (Klass 2010).

Příklady z praxe z pohledu oceňování při přeměnách rozdělování obchodní korporace s odštěpením části jmění do nově vzniklé nástupnické obchodní korporace

V posledních cca 10 letech jsou případy rozdělení rozštěpením, tj. se zánikem rozdělované společnosti, popř. rozdělením odštěpením, tj. bez zániku původní zúčastněné a rozdělované společnosti velmi častým případem operací s podniky (závody), i když formálně právně jsou operacemi s obchodními korporacemi, v nichž je ekonomická jednotka – podnik (závod) obsažen. Oceňování, resp. přeceňování je realizováno prioritně podle obecné obchodně právní úpravy v zákonu o přeměnách (ZOP, část třetí Rozdělení, Hlava I, Obecná ustanovení, díl 3 – Ocenění jmění společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti, § 253 – § 256a) a podle navazující regulace v zákonu o účetnictví, vyhlášce 500/2002 Sb., v odpovídajícím platném znění (vyhláška č. 500, § 54). Formální oprávněnost přeceňování odštěpeného jmění, jeho složek na reálnou hodnotu se stává za určitých podmínek z pohledu obecných účetních metod pro operace s podniky diskutabilní, zejména pokud vlastnická struktura nástupnické společnosti je zcela shodná s vlastnickou strukturou společnosti rozdělované odštěpením. Za této situace dochází pouze k reorganizaci jmění rozdělované společnosti mezi zúčastněnou obchodní korporací a nástupnickými společnostmi. Vztahy mezi společnostmi rozdělované i nástupnické společnosti nejsou věcně vztahy koupě (ani ve formě nepeněžitého vkladu). Problém si přiblížíme na několika příkladech z praxe.

Příklad první

Rozdělení obchodní společnosti CeP a.s. odštěpením části jmění zúčastněné společnosti za účelem vzniku nové nástupnické společnosti CPA a.s. a pokračování původní společnosti rozdělené odštěpením části jejího jmění. Důvodem bylo vytvoření SPV pro relativně samostatný developerský projekt,

jehož výsledkem bude prodej bytových i nebytových jednotek, nebo jejich pronájem. Odštěpení části závodu jako celku včetně jeho jednotlivých složek do nové obchodní korporace se vyznačuje v tomto případě tím, že nově vzniklá obchodní korporace bude své jmění v budoucnu (cca 2 – 3 roky) realizovat prodejem jednotlivých bytových a nebytových jednotek nikoli prodejem závodu jako celku.

Základem pro realizaci rozdělení obchodní korporace odštěpením se vznikem nové společnosti je vyhotovení projektu přeměny, kterým se navrhnou a po schválení stanoví podmínky konkrétního případu rozdělení obchodní korporace odštěpením části jmění podniku (závodu), který je jádrem dotčené obchodní korporace.

Pro operaci rozdělení obchodní korporace odštěpením se vznikem nové společnosti uvádíme tabulku, ve které je charakterizován projekt, podle něhož se daný případ realizoval.

Příklad 1 obsahuje odštěpení jmění ze společnosti CeP a. s. do nové společnosti CPA a. s., aby tato nástupnická společnost realizovala jeden developerský projekt na výstavbu bytového domu.

Tab. 1: Odštěpení jmění podle příkladu 1

Podstatná ujednání projektu rozdělení odštěpením	Odštěpení jmění z CeP a. s. pro CPA a. s.
Projekt dle zákona č. 125/2008 Sb. (ZOP), a návazně dle zákona č. 563/1991 Sb. (ZOÚ) a vyhlášky č. 500/2002 Sb. (VPP), ČÚS pro podnikatele anebo (IFRS 3, z roku 2008).	ZOP ve znění zákona č. 215/2009 Sb.
Zúčastněná společnost.	CeP a. s.
Nová nástupnická společnost.	CPA a. s.
Rozhodný den dle ZOP.	§ 10 ZOP, rozhodný den = 1. 1. 2009
Konečná účetní závěrka rozdělované společnosti.	31. 12. 2008.
Zahajovací rozvaha nástupnické i pokračující společnosti.	1. 1. 2009.
Mezitímní účetní závěrka.	31. 7. 2009.
Ocenění odštěpeného jmění znalcem – § 254 ZOP (§ 253-256) změna hodnoty odštěpeného jmění.	Zvýšení o 96 mil. Kč, přecenění pozemků a nedokončeného dlouhodobého hmotného majetku.
První vykazání přecenění jmění.	Konečná účetní závěrka.
Výše ZK – pokračující společnosti.	1 mil. Kč.
Výše ZK – nástupnické společnosti.	2 mil. Kč.

Podstatná ujednání projektu rozdělení odštěpením	Odštěpení jmění z CeP a. s. pro CPA a. s.
Výše VK – pokračující společnost.	1,4 mil. Kč.
Výše VK – nová nástupnická společnost.	53,6 mil. Kč.
Určení vlastnické struktury pro nástupnickou společnost.	Stejná, tj. 100% akcionář v původní i v nástupnické CPA a. s.
Rozdělení rovnoměrné či nerovnoměrné § 250 odst. 2 ZOP.	Rovnoměrné rozdělení.
Vydání nových akcií nástupnickou společností.	Ano – 100 %.
Předávací soupisy jednotlivých položek aktiv a závazků, zaměstnanců, uzavřených smluv.	Ano, u aktiv a závazků s oceněním v původních účetních i reálných hodnotách.
Vyhotovení projektu.	15. 9. 2009
Zveřejnění projektu.	30. 9. 2009
Schválení projektu nejvyšším orgánem společnosti.	Rozhodnutí jediného akcionáře – notářský zápis ke dni 5. 11. 2009.
Návrh na zápis do obchodního rejstříku.	5. 12. 2009.
Zápis v obchodního rejstříku.	6. 2. 2010.
Právní účinnost, tj. i vznik nástupnické společnosti.	6. 2. 2010.
S účinností pro první účetní a zdaňovací období – daň z příjmu právnických osob.	1. 1. 2009 do 31. 12. 2010.
Odložená daň 20 %.	16 mil. Kč je to při sazbě 20 % u daně z příjmu právnických osob.

Vysvětlivky: ČÚS = České účetní standardy, IFRS = Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (International Financial reporting Standards), VK = vlastní kapitál, VPP = vyhláška č. 500/2002 Sb. pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví, ZK = základní kapitál, ZOP = zákon o přeměnách obchodních společností a družstev č. 125/2008 Sb., ZOÚ = zákon o účetnictví č. 563/1991 Sb.

Zdroj: Data ze sbírky listin Ministerstva spravedlnosti ČR, částečně ze zdrojů v praxi, názvy dotčených společností byly změněny.

Naplnění projektu rozdělení odštěpením právně uznaného zápisem do oceňovacích rozdílů se prokazuje v účetnictví na bázi souhrnných informací, tj. konečné účetní závěrky rozdělované společnosti, návrhu zahajovací rozvahy nové nástupnické společnosti i společnosti pokračující po odštěpení jmění.

Souhrnné finanční a účetní informace v prvním příkladu nutné pro přeměnu rozdělení odštěpením jsou zobrazeny v následující tabulce s komentářem:

Tab. 2: Souhrnné finanční a účetní informace podle příkladu 1

Položky rozvahy	Konečná účetní závěrka CeP a. s. k 31. 12. 2008 v mil. Kč	Zahajovací rozvaha CeP a. s. po odštěpení k 1. 1. 2009 v mil. Kč	Zahajovací rozvaha CPA a. s. z odštěpení k 1. 1. 2009 v mil. Kč
Stálá aktiva	551 000	220 000	331 000
Dlouhodobá aktiva – účetní hodnota	455 000	220 000	235 000
Přecenění dlouhodobých aktiv	96 000	–	96 000
Oběžná aktiva	110 000	44 000	66 000
Pohledávky	50 000	40 000	10 000
Peníze	60 000	4 000	56 000
Σ aktiva	661 000	264 000	397 000
Vlastní kapitál	55 000	1 100	53 900
Základní kapitál	1 000	1 000	2 000
<i>Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách</i>	80 000		0
Rezervní fondy	100	100	5 000
Výsledek hospodaření minulých let	-18 100	–	46 900
Výsledek hospodaření běžného období	8 000	–	–
Závazky	606 000	262 900	343 100
Odložený daňový závazek	16 000	–	16 000
Krátkodobé závazky	95 000	15 000	80 000
Úvěry	495 000	247 900	247 100
Σ Pasíva	661 000	264 000	397 000

Zdroj: Data ze sbírky listin Ministerstva spravedlnosti ČR,
názvy dotčených společností byly změněny.

V příloze k zahajovacím rozvahám společnosti CeP a. s. a CPA a. s. by mělo být uvedeno:

1. **Oceňovací rozdíl z přecenění při přeměnách** byl v roce 2009 dle tehdejších účetních předpisů **uveden ještě do konečné účetní závěrky**, a to podle konceptu, že předmětem nového ocenění je majetek, který existuje k datu sestavení konečné účetní závěrky a z ní přechází do zahajovací rozvahy nové nástupnické společnosti. V tomto případě přecenění **96 mil.** bylo již v konečné účetní závěrce rozděleno

na 80 mil. ve vlastním kapitálu jako oceňovací rozdíl z přecenění při přeměnách a ve výši 16 mil. jako odložený daňový závazek.

2. **Nové ocenění je ale vztaženo k odštěpenému jmění**, tj. netýká se pokračující, odštěpením rozdělené společnosti CeP a. s. Vztahuje se k převzetí majetku a závazků a tím i k vlastnímu kapitálu nástupnické společnosti CPA a. s. V projektu ale bylo rozhodnuto, že částka 80 mil. bude rozdělena pro zahajovací rozvahu tak, že:
 - ve výši 26 100 tis. Kč je použita na úhradu ztrát rozdělované společnosti,
 - zbývající část je použita na vytvoření základního kapitálu ve výši 2 000 tis. Kč,
 - rezervního fondu v částce 5 000 tis. Kč,
 - a 46 900 tis. Kč je jako sice nerealizovaný zisk zahrnuta do zisku minulých let.
3. V příloze bylo uvedeno, že **zvýšené ocenění odštěpeného jmění bylo podle projektu** promítnuto ve výši 53,9 mil. do vlastního kapitálu CPA a. s., včetně 26,1 mil. na úhradu ztrát minulých let a ve výši 16 mil. Kč na odložený daňový závazek.
4. Pro vlastní kapitál pokračující společnosti zbyl 1,1 mil. Kč v rozdělení na ZK 1 mil. – zůstává beze změny a rezervní fond 0,1 mil. Kč.
5. Přecenění – zvýšení ocenění předaného jmění nástupnické společnosti činilo v úhrnu 96 mil., což je znalecké ocenění k 31. 12. 2008 použité jako odhad zhodnocení, které bude působit v nástupnické společnosti.

Komentář autorky článku: Zahrnovat tuto hodnotu do zisku minulých let a okamžitě použít na úhradu ztráty je možné vnímat jako velmi problematické, protože jako součást zisku minulých by tato zatím nerealizovaná hodnota mohla být navržena na rozdělení v podobě dividend.

Následující vývoj: V dalších letech dosáhla společnost výnosů, které pokryly účetní náklady včetně z přeceněných hodnot aktiv a došlo i vyplacení dividendy jedinému akcionáři ve výši 24 mil. Kč. Riziko tohoto použití oceňovacího rozdílu z přecenění při přeměnách je v tom, že v případě, že by nebyly realizovány výnosy odpovídající zvýšeným nákladům z titulu přecenění aktiv a současně došlo k vyplacení dividend, byly by vypláceny hodnoty, které nebyly objektivně realizovány, a dříve nebo později by společnost pocítila, že koloběh hospodaření by nebyl dovršen přítokem peněz a výplata dividend by mohla být realizací „tunelování“ podnikové podstaty nové nástupnické společnosti. Následné potvrzení přecenění na reálnou hodnotu dle posudku znalce bylo zřejmě ovlivněno i specifíkem developerské činnosti, při níž přeceněné jmění není dále prodáváno jako celek (jako závod), ale po

jednotlivých složkách, bytových či nebytových jednotkách, které jsou obsahem přeceněného dlouhodobého hmotného majetku.

Příklad druhý

Jde o operaci rozdělení odštěpením jmění ze společnosti Stroj a. s. pro novou nástupnickou společnost Stroj-K a. s. Důvodem odštěpení je vymezení novou nástupnickou společností relativně samostatnou část podniku společnosti Stroj a. s. za účelem následného prodeje prostřednictvím prodeje akcií přeměnou vzniklé společnosti. Hlavní činností takto vymezené části podniku je pronájem dlouhodobého hmotného majetku, zejména technických prostředků – strojů.

Podmínky přeměny vymezené v projektu tohoto rozdělení odštěpením jsou v následující tabulce.

Tab. 3: Odštěpení jmění podle příkladu 2

Podstatná ujednání projektu rozdělení odštěpením	Odštěpení jmění z Stroj a. s. pro Stroj-K a. s.
Projekt dle zákona č. 125/2008 Sb. (ZOP), a návazně dle zákona č. 563/1991 Sb. (ZOÚ) a vyhlášky č. 500/2002 Sb. (VPP), ČÚS pro podnikatele anebo (IFRS 3, z roku 2008).	ZOP ve znění zákona č. 227/2009 Sb.
Zúčastněná společnost.	Stroj a. s.
Nová nástupnická společnost.	Stroj-K a. s.
Rozhodný den dle ZOP.	§ 10 ZOP, rozhodný den = 1. 7. 2011.
Konečná účetní závěrka rozdělované společnosti.	30. 06. 2011.
Zahajovací rozvaha nástupnické i pokračující společnosti.	1. 7. 2011.
Mezitímní účetní závěrka.	Nebyla.
Ocenění odštěpeného jmění znalcem – § 254 ZOP (§ 253-256) změna hodnoty odštěpeného jmění.	Zvýšení o 68 mil. Kč. Přecenění hlavně dlouhodobého hmotného majetku.
První vykazání přecenění jmění.	Konečná účetní závěrka.
Výše ZK – pokračující společnosti.	2,1 mil. Kč.
Výše ZK – nástupnické společnosti.	21,9 mil. Kč.
Výše VK – pokračující společnost.	36,9 mil. Kč.
Výše VK – nová nástupnická společnost.	131,4 mil. Kč.
Určení vlastnické struktury pro nástupnickou společnost.	Stejná vlastnická struktura v obou společnostech.
Rozdělení rovnoměrné či nerovnoměrné § 250 odst. 2 ZOP.	Rovnoměrné rozdělení.

Podstatná ujednání projektu rozdělení odštěpením	Odštěpení jmění z Stroj a. s. pro Stroj-K a. s.
Vydání nových akcií nástupnickou společností.	Ano – ve stejném poměru jako u odštěpované společnosti.
Předávací soupisy jednotlivých položek aktiv a závazků, zaměstnanců, uzavřených smluv.	Ano, u aktiv a závazků s oceněním v původních účetních i reálných hodnotách.
Vyhotovení projektu.	28. 11. 2011.
Zveřejnění projektu.	10. 12. 2011.
Schválení projektu nejvyšším orgánem společnosti.	Výsledek hospodaření společnosti Stroj a. s. ke dni 6. 2. 2012.
Návrh na zápis do obchodního rejstříku.	20. 2. 2012.
Zápis v obchodního rejstříku.	7. 3. 2012.
Právní účinnost, tj. i vznik nástupnické společnosti.	7. 3. 2012.
S účinností pro první účetní a zdaňovací období – daň z příjmu právnických osob.	1. 7. 2011 do 31. 12. 2012.
Odložená daň 19 %.	12,92 (13) mil. Kč. Nově vzniklá odložená daň při sazbě 19 %.

Vysvětlivky: ČÚS = České účetní standardy, IFRS = Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (International Financial reporting Standards), VK = vlastní kapitál, VPP = vyhláška č. 500/2002 Sb. pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví, ZK = základní kapitál, ZOP = zákon o přeměnách obchodních společností a družstev č. 125/2008 Sb., ZOÚ = zákon o účetnictví č. 563/1991 Sb.

Zdroj: Data ze sbírky listin Ministerstva spravedlnosti ČR a jiných zdrojů v praxi názvy dotčených společností byly změněny.

Souhrnné finanční a účetní informace nutné pro přeměnu rozdělení odštěpením v uvedeném příkladu dvě jsou zobrazeny v následující tabulce s komentářem:

Tab. 4: Souhrnné finanční a účetní informace podle příkladu 2

Položky rozvahy	Konečná účetní závěrka Stroj a. s. k 30. 6. 2011 v mil. Kč	Zahajovací rozvaha Stroj a. s. po odštěpení k 1. 7. 2011 v mil. Kč	Zahajovací rozvaha Stroj-K a. s. z odštěpení k 1. 7. 2009 v mil. Kč
Stálá aktiva	336 000	96 000	240 000
Dlouhodobá aktiva – účetní hodnota	268 000	96 000	172 000
<i>Přecenění dlouhodobých aktiv</i>	68 000	–	68 000
Oběžná aktiva	60 000	60 000	0
Zásoby	2 000	2 000	0
Pohledávky	49 000	49 000	0
Peníze	9 000	9 000	0
Časové rozlišení	–	–	0
Σ aktiva	396 000	156 000	240 000
Vlastní kapitál	168 000	36 000	132 000
Základní kapitál	24 000	2 100	21 900
Vlastní akcie	–	–	–
<i>Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách</i>	55 000	–	55 000
Ostatní kapitálové fondy – emisní ážio	–	–	–
Rezervní fondy	8 500	400	8 100
Výsledek hospodaření minulých let	78 500	33 400	47 000
Výsledek hospodaření běžného období	2 000	100	–
Závazky	228 000	120 000	108 000
Odložený daňový závazek	13 000	–	13 000
Závazky	132 000	95 000	37 000
Úvěry	83 000	25 000	58 000
Časové rozlišení	–	–	–
Σ Pasiva	396 000	156 000	240 000

Zdroj: Data ze sbírky listin Ministerstva spravedlnosti ČR,
názvy dotčených společností byly změněny.

V příloze k zahajovacím rozvahám společnosti Stroj a. s. a Stroj-K a. s.
bylo uvedeno:

1. Oceňovací rozdíl z přecenění při přeměnách byl v roce 2011 dle tehdejších účetních předpisů uveden ještě do konečné účetní závěrky, a to podle konceptu, že je předmětem nového ocenění majetek, který existuje k datu sestavení konečné účetní závěrky a z ní přechází do zahajovací rozvahy nové nástupnické společnosti. V tomto případě přecenění 68 mil. bylo již v konečné účetní závěre rozděleno na 55 mil. Kč ve vlastním kapitálu jako oceňovací rozdíl a ve výši 13 mil. Kč jako odložený daňový závazek.
2. Nové ocenění je ale vztaženo k odštěpenému jmění, tj. netýká se pokračující odštěpením rozdělené společnosti Stroj a. s. Vztahuje se k převzetí majetku a závazků a tím i k vlastnímu kapitálu nástupnické společnosti Stroj-K a. s. V projektu ale bylo rozhodnuto, že částka 55 mil. bude pro zahajovací rozvahu zachována tak, že není použita do jiných složek vlastního kapitálu. V zahajovací rozvaze zůstaly zachovány položky vlastního kapitálu, které odpovídají původní struktuře po odečtu položek zachovaných dle projektu pro vlastní kapitál pokračující po odštěpením rozdělené společnosti.
3. V příloze bylo uvedeno, že zvýšení ocenění odštěpeného jmění bylo podle projektu promítnuto ve výši 55 mil. na vlastní kapitál Stroj-K a. s., a ve výši 13 mil. Kč na odložený daňový závazek.
4. Pro vlastní kapitál pokračující společnosti zbyly 2,1 mil. Kč v rozdělení na základní kapitál, rezervní fond 0,1 mil. Kč a byla ponechána část zisku minulých období i zisku běžného roku.
5. Přecenění – zvýšení ocenění předaného jmění nástupnické společnosti činilo v úhrnu 68 mil., což je znalecké ocenění k 30. 6. 2011 použité jako odhad zhodnocení, které bude působit v nástupnické společnosti.

Účetní závěrka za první řádné období od rozhodného dne odštěpení tj. k 31. 12. 2012 vykazuje zisk běžného období ve výši 18,7 mil. Kč. Lze uvažovat tak, že dosažením zisku z výnosů a nákladů z použití přeceněných aktiv potvrzuje část z odhadu přecenění na reálnou hodnotu. Za rok 2013 je pak vykazován výsledek hospodaření 19,5 mil. Kč. Může být ale ještě jiná úvaha, že o zisk běžného období se zasloužila jiná činnost než činnost, k níž jsou užívána přeceněná aktiva.

K 1. 1. 2015 je zveřejněn projekt dalšího odštěpení jmění ze společnosti Stroj a. s. při zachování stejné vlastnické struktury i v případě odštěpením vzniklé společnosti PRO a. s. Ve zveřejněném projektu je počítáno se zvýšením hodnoty odštěpeného jmění, a to o částku dle znaleckého posudku v celkové částce 98 mil. I toto zatím odhadnuté ocenění možného zhodnocení odštěpeného jmění má spíše význam z hlediska aktualizace ocenění na reálnou hodnotu, které je s velkou pravděpodobností očekáváno. Objektivizace nového ocenění z titulu

obecné účetní metody koupě nepřichází v úvahu, neboť při stejné vlastnické struktuře není možné věcně nahlížet na odstěpení jmění jako na koupi.

Příklad třetí

Jde o operaci rozdělení odstěpením jmění ze společnosti Otava a. s. pro novou nástupnickou společnost Cidlina a. s. Důvodem odstěpení je vymezit novou nástupnickou společností relativně samostatnou část podniku společnosti Otava a. s. za účelem výkupu akcií minoritních akcionářů, kteří k 28. 4. 2015 představovali 15,4 % hlasovacích práv a zajistit racionální hospodaření, obnovu a vývoj technologií telekomunikační sítě, fyzické infrastruktury komunikační sítě a datových center.

Podmínky přeměny vymezené v projektu tohoto rozdělení odstěpením jsou v následující tabulce.

Tab. 5: Odstěpení jmění podle příkladu 3

Podstatná ujednání projektu rozdělení odstěpením	Odstěpení jmění Otava a. s. pro Cidlina a. s.
Projekt dle zákona č. 125/2008 Sb. (ZOP), a návazně dle zákona č. 563/1991 Sb. (ZOÚ) a vyhlášky č. 500/2002 Sb. (VPP), ČÚS pro podnikatele anebo (IFRS 3, z roku 2008).	ZOP ve znění zákona č. 303/2014 Sb.
Zúčastněná společnost.	Otava a. s.
Nová nástupnická společnost.	Cidlina a. s.
Rozhodný den dle ZOP nebo i dle NOZ.	§ 176 NOZ a § 10 ZOP, rozhodný den = 1. 1. 2015.
Konečná účetní závěrka rozdělované společnosti.	31. 12. 2014 sestavená dle IFRS.
Zahajovací rozvaha nástupnické i pokračující společnosti.	1. 1. 2015 sestavená dle českých předpisů a pokračující dle IFRS.
Mezitímní účetní závěrka.	Nebyla.
Ocenění odstěpeného jmění znalcem – § 254 ZOP (§ 253-256) změna hodnoty odstěpeného jmění.	Znalec ocenil odstěpené jmění ke dni 31. 12. 2014 na částku 46 900 mil. Kč, tj. o 10 240 mil. Kč více než byla původní účetní hodnota a tak byly vykázány oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách.
První vykázání přecenění jmění.	Zahajovací rozvaha nástupnické společnosti Cidlina a. s.
Výše ZK – pokračující společnosti.	Snížení ZK u Otava a. s. bylo provedeno snížením jmenovité hodnoty akcií z 87 Kč na 10 Kč,

Podstatná ujednání projektu rozdělení odštěpením	Odštěpení jmění Otava a. s. pro Cidlina a. s.
	u akcie o jmenovité hodnotě 870 Kč na 100 Kč. ZK je snížen z 27 462 384 874 Kč na 3 102 200 670 Kč, tj. o 24 360 184 204 Kč a do ostatních kapitálových fondů bylo převedeno 23 887 mil. Kč s tím rozhodnutím, že nebudou vyplaceny. Vlastní akcie v pořizovací ceně budou zrušeny, a to ve jmenovité hodnotě 1 595 751 801 a ve výši 1 123 512 756 se ruší a rozdíl mezi pořizovací cenou a jmenovitou hodnotou ve výši 472 239 045, a to snížením emisního ážia.
Výše ZK – nástupnické společnosti.	3 102 200 670 Kč.
Výše VK – pokračující společnost.	19 710 mil. Kč.
Výše VK – nová nástupnická společnost.	Ostatní kapitálové fondy = 23 887 mil. Kč. Emisní ážio = 6 331 mil. Kč. Rezervní fond = 6 442 mil. Kč. Vlastní kapitál = 36 660 mil Kč a oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách = 10 240 mil. Kč.
Určení vlastnické struktury pro nástupnickou společnost.	Stejná vlastnická struktura v obou společnostech
Rozdělení rovnoměrné či nerovnoměrné § 250 odst. 2 ZOP.	Rovnoměrné rozdělení. Snížením ZK a zrušením vlastních akcií nedojde ke změně podílů jednotlivých akcionářů
Vydání nových akcií nástupnickou společností.	Ano – ve stejném poměru jako u odštěpované společnosti.
Předávací soupisy jednotlivých položek aktiv a závazků, zaměstnanců, uzavřených smluv.	Ano, u aktiv a závazků s oceněním v původních účetních i reálných hodnotách.
Vyhotovení projektu.	20. 2. 2015.
Zveřejnění projektu.	28. 2. 2015.
Schválení projektu nejvyšším orgánem společnosti.	Výsledek hospodaření společnosti Otava a. s. dne 28. 4. 2015.
Návrh na zápis do obchodního rejstříku.	6. 5. 2015.
Zápis v obchodního rejstříku.	1. 6. 2015.
Právní účinnost, tj. i vznik nástupnické společnosti.	1. 6. 2015.

Podstatná ujednání projektu rozdělení odštěpením	Odštěpení jmění Otava a. s. pro Cidlina a. s.
S účinností pro první účetní a zdaňovací období – daň z příjmu právnických osob.	1. 1. 2015 do 31. 12. 2015.
Odložená daň 19 %.	1 945 600 000 Kč je při 19 %, ale v zahajovací rozvaze 6 526 mil. Kč

Vysvětlivky: ČÚS = České účetní standardy, IFRS = Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (International Financial reporting Standards), NOZ = nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., VK = vlastní kapitál, VPP = vyhláška č. 500/2002 Sb. pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví, ZK = základní kapitál, ZOP = zákon o přeměnách obchodních společností a družstev č. 125/2008 Sb., ZOÚ = zákon o účetnictví č. 563/1991 Sb.

Zdroj: Data ze sbírky listin Ministerstva spravedlnosti ČR a ze zdrojů v praxi názvy dotčených společností byly změněny.

Souhrnný pohled na proces rozdělení odštěpením mají dávat informace konečné účetní závěrky a dvou zahajovacích rozvah nástupnických společností. Tyto informace ukazují vstupní finanční situace a výstupní finanční situaci po zapsání přeměny do obchodního rejstříku. V tomto případě jsou ovlivněny tím, že konečná účetní závěrka společnosti Otava a. s. byla sestavena v systému IFRS, ale zahajovací rozvaha nástupnické společnosti Cidlina a. s. byla sestavena v systému českých účetních předpisů. Věcná vazba mezi konečnou účetní závěrkou zúčastněné společnosti a zahajovacími rozvahami pokračující Otava a. s. a nástupnické nové společnosti Cidlina a. s. není přímo kvantitativně zřejmá. Byla zřejmě zkontrolována v rámci auditu konečné účetní závěrky i zahajovacích rozvah nástupnické společnosti.

Tab. 6: Souhrnné finanční a účetní informace podle případu 3

Položky rozvahy	Konečná účetní závěrka Otava a. s. k 31. 12. 2014 v mil. Kč dle IFRS	Zahajovací rozvaha Otava a. s. po odštěpení k 1. 1. 2015 v mil. Kč dle IFRS	Zahajovací rozvaha Cidlina a. s. z odštěpení k 1. 1. 2015 v mil. Kč dle ZU a VPP
Stálá aktiva	64 802	23 492	55 602
Dlouhodobá aktiva – účetní hodnota	64 802	16 721	45 362
<i>Přecenění dlouhodobých aktiv</i>	–	–	10 240
Oběžná aktiva	10 422	8 801	1 866
Zásoby	377	350	284
Pohledávky	6 836	5294	1 530

Položky rozvahy	Konečná účetní závěrka Otava a. s. k 31. 12. 2014 v mil. Kč dle IFRS	Zahajovací rozhava Otava a. s. po odštěpení k 1. 1. 2015 v mil. Kč dle IFRS	Zahajovací rozhava Cidlina a. s. z odštěpení k 1. 1. 2015 v mil. Kč dle ZU a VPP
Peníze	3 209	3 157	52
Časové rozlišení	–	–	81
Σ aktiva	75 224	32 293	57 549
Vlastní kapitál	56 370	19 710	46 900
Základní kapitál	27 461	3 102	3 102
Vlastní akcie	-1 596	–	–
Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách	–	–	0
Ostatní kapitálové fondy – emisní ážio	19 349	11 894	43 798
Rezervní fondy	–	8	–
Výsledek hospodaření minulých let	11 156	4 706	–
Výsledek hospodaření běžného období	–	–	–
Závazky	18 854	12 583	10 649
Odložený daňový závazek	2 149	3 000	6 526
Závazky	16 705	9 583	4 123
Úvěry	–	–	0
Časové rozlišení	–	–	–
Σ Pasiva	75 224	32 293	57 549

Zdroj: Data ze sbírky listin Ministerstva spravedlnosti ČR a dalších zdrojů
názvy dotčených společností byly změněny.

V příloze k zahajovacím rozvahám společnosti Otava a. s. a Cidlina a. s. by mělo uvedeno:

1. Oceňovací rozdíl z přecenění při přeměnách v roce 2015 dle právní úpravy ve vyhlášce 500 od roku 2013 nedovoluje již přecenění odštěpeného jmění promítnout přímo do konečné účetní závěrky. Důvodem je myšlenka ovlivněná obecnou účetní metodou koupě, že i vznik nové společnosti odštěpením z rozdělované obchodní korporace je v podstatě koupí, že reálně oceněná hodnota odštěpeného jmění je pro akcionáře ekvivalencí, protihodnotou za převedené jmění z rozdělované společnosti do nástupnické společnosti. Nástupnická společnost a její akcionáři jsou tím vnímáni jako nabyvatelé. Přeceněné jmění je nabývací cenou v nástupnické společnosti.

2. Znalec ocenil nabývané jmění společností Cidlina a. s. na částku 46 900 mil. Kč, což obsahuje zvýšení oproti původnímu účetnímu ocenění ve společnosti Otava a. s. zvýšení o částku 10 240 mil. Kč.
3. Nové ocenění je ale vztaženo k odštěpenému jmění nabytému nově vzniklou společností. V projektu bylo rozhodnuto, že tato částka bude zahrnuta celá do rozvahové položky Ostatní kapitálové fondy a zvýší tak tuto položku z 36 660 mil. na 43 798 mil. Kč. V zahajovací rozvaze nezůstaly zachovány položky vlastního kapitálu, které odpovídají původní struktuře po odečtu položek zachovaných dle projektu pro vlastní kapitál pokračující odštěpením rozdělené společnosti. Zahajovací rozvahy pokračující společnosti a nově vzniklé společnosti jsou sestaveny podle odlišných účetních systémů.
4. Částka odpovídající oceňovacímu rozdílu z přecenění při přeměnách musí být evidována podrozvahou, protože bude představovat dlouhodobou hodnotu a každoročně při sestavování řádné účetní závěrky bude korigována a bude fungovat jako základna pro aktualizací výpočet odložené daně.
5. Pro vlastní kapitál pokračující společnosti by měl být v příloze vysvětlen proces snížení základního kapitálu rozdělované společnosti, zrušení vlastních akcií a stanovení základního kapitálu na akcie, jejichž jmenovitá hodnota byla výrazně snížena z 87 Kč na akcii na 10 Kč na akcii. Dále by měl být zdůvodněn proces převodu hodnoty ze snížení ZK a ze zrušení vlastních akcií do kapitálových fondů, tj. do ostatních kapitálových fondů a do snížení emisního ážia z titulu zrušení vlastních akcií.
6. Z rozhodnutí v projektu byla rozdělované společnosti ponechána část realizovaných zisků z minulých let.

Z přílohy by mělo být zřejmé, že sice odštěpením vzniklá nástupnická společnost převzetím nově oceněného jmění získala hodnotu zvýšenou o 10 240 000 000 Kč. Těchto 10,24 miliard je v okamžiku ocenění reálných, ale z pohledu budoucnosti, kterému odpovídá návrh zahajovací rozvahy je to více nebo méně přesný odhad. Je to v podstatě ještě nerealizovaný zisk, nástupnická společnost nemá k tomu protihodnotu v aktivech, protože přeceněná dlouhodobá aktiva zatím neprošla celým koloběhem, tj. nebyly získány peněžní ekvivalenty.

Použití oceňovacího rozdílu do ostatních kapitálových fondů zdůrazňuje právě tuto skutečnost.

Následné události: nástupnické obchodní korporace po uskutečněné přeměně rozhodly o výplatě dividend.

Podíváme-li se na v účetnictví těchto tří případů, uskutečněné přecenění podle českých účetních předpisů představuje v souhrnu částku 10,5 mld. Kč, která se ještě před reálnou objektivizací promítla do účetnictví jenom těchto tří nástupnických obchodních korporací.

Závěr

Existuje mnoho dalších případů rozdělení odštěpením při tzv. vlastnicky rovnoměrném rozdělení, tj. že všichni společníci společnosti rozdělované odštěpením zůstávají v této společnosti a zároveň ve stejném poměru se stávají společníky nové nástupnické společnosti vzniklé na bázi odštěpeného jmění.

Přeceňování odštěpeného jmění pro nově vzniklou nástupnickou společnost je jednoznačně stanoveno zákonem o přeměnách a potvrzeno zákonem o účetnictví a vyhláškou č. 500. Platná obchodněprávní norma – zákon o přeměnách i navazující účetní předpisy požadují přecenění odštěpeného jmění na reálnou hodnotu. Neřeší při tom podstatnou skutečnost, tj. že rozdělení i odštěpením při zachování stejné vlastnické struktury v nově vzniklé nástupnické společnosti a původní rozdělované společnosti je svou věcnou podstatou pouhou formálně právní reorganizací jmění, které je vlastnictvím stejných osob a ve stejném poměru před odštěpením i po odštěpení do nově vzniklé společnosti.

Z hlediska konceptů obecných účetních metod pro operace s podniky (závody), v nichž je preferován koncept metody koupě, metody akvizice pro operace mezi nezávislými stranami, rozdělení obchodních korporací při reorganizaci věcně neodpovídá konceptu těchto metod. Věcně tam neplatí princip koupě a prodeje. Z toho vyplývá závěr, že přecenění na reálnou hodnotu při přeměnách (a to nejen při rozdělení odštěpením), které jsou jen reorganizacemi, není důvod pro nové oceňování jmění pro nově vzniklou nástupnickou obchodní korporaci.

Protože zákon o přeměnách toto přeceňování dovoluje a u kapitálových společností požaduje, hledá se důvod pro toto přeceňování. Lze ho spatřovat v nadřazování formálně právní oddělenosti, samostatnosti obchodních korporací, které při přeměnách nově vznikají.

Přeceňování z účetního pohledu lze pak vnímat jako snahu přiblížit se v účetnictví reálným hodnotám, které vycházejí z vývoje cenových hladin i ze změn v kupní síle peněžních jednotek. V takových případech povolené či požadované přeceňování předjímané do budoucna je odhadem, který se při hospodaření nástupnické společnosti buď osvědčí a dosaženým ziskem ekonomicky potvrdí nebo naopak dosahovanou ztrátou vyvrátí. V případech, kdy se nepotvrdí, mohou být účetní informace nesprávné neúmyslně, ale také záměrně. Příkladem jsou případy přecenění odštěpeného jmění do nové společnosti s tím, že se předpokládá budoucí prodej podniku – závodu této nově vzniklé společnosti. Při následném prodeji podniku jako celku je snaha prodávajícího vycházet pro určení prodejní ceny podniku na bázi přecenění

dosaženého odštěpením jmění do nové společnosti. Protože následný prodej bude již objektivní směnou, kupující obvykle uvažuje o ocenění kupovaného podniku v jiném okamžiku, za nových dříve neznámých podmínek a realizovaná prodejní cena takového podniku je většinou na odlišné úrovni.

Možnost přecenění při reorganizaci jmění formou přeměny odštěpením vede k používáním těchto přeměn zcela účelově a lze v něm vidět i cestu obcházení základních oceňovacích pravidel stanovených pro ocenění dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku, neboť podstatnou částí nově oceněného odštěpeného jmění jsou právě položky dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku.

Literatura:

- [1] Dvořáková, D. (2013): *Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních účetních standardů IFRS*. Brno, Computer Press, 2013.
- [2] Kovanicová, D. (2005): *Finanční účetnictví světový koncept*. Praha, Bova Polygon, 2005.
- [3] Klass, S. (2010) *Verschmelzung – Spaltung – Umwandlung*. Wien, Manz Verlag, 2010
- [4] Krabec, T. (2009): *Oceňování podniku a standardy hodnoty*. Praha, Grada Publishing, 2009.
- [5] Mařík, M. (2007): *Metody oceňování podniku*. Praha, Ekopress, 2007.
- [6] Vomáčková, H. (2014): *Operace s podniky a oceňování ve finančním účetnictví*. *Oceňování*, 2014, roč. 7, č. 3, s. 88-95.

Poznámka:

V článku byly použity rovněž data ze Sbírký listin vybraných obchodních korporací v obchodním rejstříku (notářské zápisy, projekty rozdělení odštěpením, posudky znalce – ocenění jmění, konečné účetní závěrky, zahajovací rozvahy k rozhodnému dni), popř. další materiály získané v praxi. Použitá jména dotčených společností byla pro účely tohoto článku změněna.

Oceňování při přeměnách obchodních korporací v českém účetnictví – příklady z praxe

Hana Vomáčková

ABSTRAKT

Obecná obchodně právní a také účetní právní úprava v České republice v regulaci operací s podniky mlčky předpokládá vlastnickou nezávislost zúčastněných jednotek. Výsledkem je, že pro transakce s nezávislými i propojenými osobami jsou aplikována stejná pravidla, a to i v oblasti oceňování ve finančním účetnictví. Možným řešením rozporu v pohledech na oceňování je zachování konzervativního přístupu na úrovni účetní závěrky i zahajovací rozvahy, ale současně zveřejňování odhadovaných oceňovacích rozdílů v příloze účetní závěrky i zahajovací rozvahy.

Klíčová slova: Podnik (Závod); Obchodní korporace; Ocenění podniku; Čistá aktiva; Reálná hodnota; Pořizovací cena; Přeměny korporací; Rozdělení odštěpením; Rozhodný den; Datum účinnosti; Projekt přeměny; Konečná účetní závěrka; Zahajovací rozvaha nástupnické společnosti.

Measurement Base in Financial Accounting and Business Combinations and Transformations of Business Companies – Examples from practice

ABSTRACT

General business law and accounting legislation in the Czech Republic in the regulation of transaction with companies' implicit ownership independence of the participating units. The result is that for transactions with independent and related entities are applied the same rules, even in valuation in financial accounting. In the accounting newly connected or distributed enterprises gets fictitious values with no factual basis.

Key words: Business; Business corporation; Measurement of business (Enterprises); Net assets; Fair value; Cost of an acquisition; Date of acquisition; Date of merger; Effective date; Project of merger; Transformations corporations; Closing balance sheet; Opening balance sheet.

JEL classification: M41.